

PRACE NAUKOWE

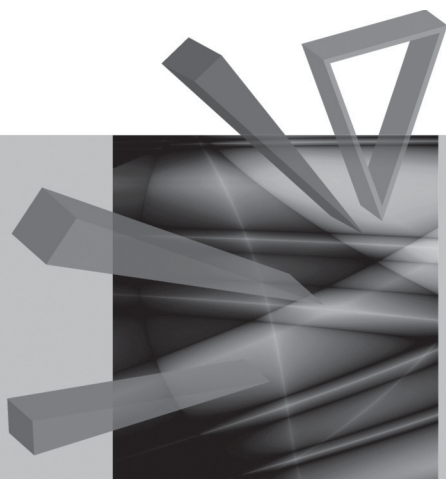
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

246

Polityka ekonomiczna

pod redakcją

Jerzego Sokołowskiego

Michała Sosnowskiego

Arkadiusza Żabińskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Beata Filipiak, Kazimierz Krupa, Andrzej Miszczuk,
Krystyna Piotrowska-Marczak, Marzanna Poniatowicz,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Joanna Szynal, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-209-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Nowa strategia rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – jej uwarunkowania i ewaluacja	13
Piotr Adamczyk: Wykorzystanie rekomendacji w procesie inwestowania na rynku akcji	24
Agata Balińska: Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki	34
Przemysław Borkowski: Rola studium wykonalności w ocenie ryzyka projektu infrastrukturalnego	43
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Wybrane zagadnienia gospodarowania nieruchomościami w procesie rozwoju zrównoważonego	53
Paulina Filip: Franczyza jako system współpracy i finansowania przedsiębiorstw	65
Małgorzata Fronczek: Znaczenie Rosji jako partnera handlowego Polski w latach 1995-2010	76
Marcin Gospodarowicz: Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2006-2010	86
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prognoza rozwoju sieci bankomatów w Polsce	96
Anna Grabowska: Inwestycje na rynku sztuki jako narzędzie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego w dobie kryzysów na rynkach finansowych..	106
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna jako element dynamizowania i ochrony polskiego rolnictwa	115
Renata Grochowska: Budżet unijny jako gra interesów państw członkowskich na przykładzie Wspólnej Polityki Rolnej	125
Marcin Jurewicz: Decentralizacja systemu niemieckich izb handlowo-przemysłowych	134
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna a zmiany w funkcjonowaniu sektora produkcji pierwotnej w Polsce	142
Lidia Kaliszczak: Przesłanki i przejawy kształtowania klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości na poziomie lokalnym	150
Renata Karkowska: Ryzyko systemowe – teoria i analiza przyczyn	160
Joanna Kenc: Efekty współpracy głównych miast województwa dolnośląskiego z ich miastami partnerskimi	170
Ewa Kołoszyc: Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie po reformie Wspólnej Polityki Rolnej	179
Dorota Komorowska: Efektywność gospodarowania wybranych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych	188

Elwira Leśna-Wierszołowicz: Problemy systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce w kontekście skarg kierowanych do rzecznika ubezpieczonych w latach 2008-2011.....	199
Janusz Majewski: Pszczelarstwo w Polsce – wybrane problemy ekonomiczne.....	209
Dominika Malchar-Michalska: Rozwój polskiego rolnictwa w perspektywie roku 2030	219
Grażyna Mańczak: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a gospodarka Polski.....	229
Natalia Mańkowska: E-administracja a zdolność konkurencyjna gospodarki	240
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Sałek-Imińska, Monika Zajkowska: Restrukturyzacja jako sposób przeprowadzania zmian organizacyjnych na przykładzie Energa-Operator SA.....	250
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Problematyka wielkoobszarowych gospodarstw rolnych w ustawodawstwie polskim	260
Danuta Miłaszewicz: Postępy w realizacji zrównoważonego rozwoju jako kryterium oceny polityki ekonomicznej	270
Andrzej Mischuk: Społeczno-ekonomiczne powiązania transgraniczne regionu peryferyjnego (na przykładzie Polski Wschodniej)	280
Bartłomiej Moszoro: Znaczenie innowacyjności przedsiębiorstw w strategii zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie regionalnym	291
Janusz Myszczyszyn: Przesłanki i ekonomiczne konsekwencje polityki protekcyjnej na przykładzie „unii żyta i żelaza”.....	300
Magdalena Olczyk: Zmiany strukturalne a konkurencyjność polskiego przemysłu	311
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: Wpływ zmian wybranych czynników produkcji na towarowość i strategię rozwoju gospodarstw rolnych	322
Mieczysław Piechnik: Aspekty infrastruktury regionalnej i jej wpływ na rozwój turystyki w makroregionie Polski Wschodniej w latach 2000-2010.....	333
Zbigniew Piepiora: Aktywna polityka przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie zachodniopomorskim – aspekty finansowe	345
Wojciech Piontek: Implikacje teorii wyboru publicznego dla budowy gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej.....	361
Zdzisław W. Puślecki: Zmiany we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską.....	371
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Koncepcja CSR w aspekcie pracowników na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu z województwa mazowieckiego.....	381
Józef Rudnicki: Czy podział akcji maksymalizuje bogactwo akcjonariuszy?	391

Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efektywność publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2007-2009	403
Iwona Salejko-Szyszczyk: Ewolucja barier prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Polsce	413
Anna Sieczko, Iлона Wyszyńska: Jakość usług w przedsiębiorstwie społecznym na przykładzie fundacji dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	423
Magdalena Kinga Stawicka: Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej.....	434
Piotr Szajner: Wpływ reformy regulacji rynku cukru w UE na efektywność polskiego przemysłu cukrowniczego	444
Iwona Szczepaniak: Ocena poziomu samowystarczalności żywnościowej Polski w warunkach integracji i globalizacji gospodarczej	454
Piotr Szkudlarek: Polityka regionalna państwa w aspekcie budowy infrastruktury szerokopasmowej na przykładzie Polski Wschodniej.....	465
Paweł Szudra: Bariery lokalizacji małych przedsiębiorstw handlowych i usługowych.....	474
Agnieszka Ścianowska: Wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków funduszu spójności na kształtowanie cen przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych.....	484
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Ewolucja aktywności innowacyjnej z perspektywy wielkości przedsiębiorstw w systemach regionalnych Polski.....	494
Marek Wigier: Efekty realizacji WPR w Polsce – doświadczenia i wyzwania w perspektywie do 2020 roku	504
Krzysztof Wiktorowski: Polityki i strategie rozwoju na tle systemu zarządzania rozwojem Polski.....	514
Tomasz Wojewodziec: Recesywne zachowania gospodarstw rolniczych prowadzonych przez przedsiębiorców ubezpieczonych w KRUS.....	523
Grażyna Wolska: Infrastruktura pocztowa w Polsce. Wybrane problemy badawcze	532
Agata Wójcik: Koszty i dochodowość polskich gospodarstw mlecznych należących do europejskiego stowarzyszenia producentów mleka w 2010 r.	542
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej PGE – Polskiej Grupy Energetycznej SA.....	552
Józef Stanisław Zegar: Konkurencyjność ekonomiczna <i>versus</i> konkurencyjność społeczna w rolnictwie.....	563

Summaries

Franciszek Adamczuk: New development strategy for Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – conditions and its evaluation.....	23
Piotr Adamczyk: Using the recommendations in investing process on the share market.....	33
Agata Balińska: Quality as a determinant of the competitiveness of rural tourism.....	42
Przemysław Borkowski: Feasibility study in the assessment of infrastructure project risk.....	52
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Selected aspects of property management in sustainable development process.....	64
Paulina Filip: Franchising as a system of cooperation and financing of enterprises.....	75
Małgorzata Fronczek: The significance of Russia as Polish partner in foreign trade in years 1995-2010.....	85
Marcin Gospodarowicz: The analysis of enterprise development in rural areas in Poland in the years 2006-2010.....	95
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prediction of ATM network development in Poland.....	105
Anna Grabowska: Investments in the market of art as a way for the diversification of the investment portfolio in times of crises on the financial markets.....	114
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Common agricultural policy as an element of actuating and protecting Polish agriculture.....	124
Renata Grochowska: European budget as a business game of Member States based on the Common Agricultural Policy's example.....	133
Marcin Jurewicz: Decentralization of the system of German chambers of commerce.....	141
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: The Common Agricultural Policy and the changes in functioning of the original production's sector in Poland.....	149
Lidia Kaliszczak: Premises and manifestations of shaping the climate encouraging local entrepreneurship.....	159
Renata Karkowska: Systemic risk – theory and analysis of reasons.....	169
Joanna Kenc: The effects of town twinning cooperation of the main cities of Lower Silesia Voivodeship.....	178
Ewa Kołoszyc: Risk management tools in agriculture after the reform of the CAP.....	187
Dorota Komorowska: Management efficiency of the selected types of organic and conventional farms.....	198

Elwira Leśna-Wierszółowicz: Problems of the protection of pension system in Poland in the context of complaints referring to the Insurance Ombudsman between 2008 and 2011	208
Janusz Majewski: Beekeeping in Poland – selected economic problems.....	218
Dominika Malchar-Michalska: The development of Polish agricultural sector in the perspective of the year 2030	228
Grażyna Mańczak: Foreign direct investments and Polish economy	239
Natalia Mańkowska: E-government and competitive ability of the economy	249
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Salek-Imińska, Monika Zajkowska: Restructuring as a form of implementation of organizational changes on the basis of Energa-Operator SA	259
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Issues of multi-territorial farms in Polish legislation	269
Danuta Miłaszewicz: Progress towards sustainable development as a criterion of economic evaluations	279
Andrzej Miszczuk: Socio-economic transborder links of peripheral region (on the example of eastern Poland).....	290
Bartłomiej Moszoro: The importance of innovation of enterprises in the strategy of economic change management at the regional level	299
Janusz Myszczyzyn: Reasons and economic consequences of protectionist policy on the example of the “union of rye and iron”	310
Magdalena Olczyk: Structural changes and competitiveness in the Polish industry	321
Artur Ostromecki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Influence of change of chosen factors of production on the marketability and strategies of development of agricultural holdings	332
Mieczysław Piechnik: Aspects of regional infrastructure and its impact on the development of tourism in the macroregion of eastern Poland in the years 2000-2010.....	344
Zbigniew Piepiora: Active policy of natural disasters prevention in West Pomeranian Voivodeship – financial aspects	360
Wojciech Piontek: Implications of the public good theory for the creation of low carbon and resource-efficient economy.....	369
Zdzisław W. Puślecki: Changes in mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy	380
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Concept of CSR in the aspect of employees on the example of agribusiness enterprises from Mazowieckie Voivodeship.....	390
Józef Rudnicki: Do stock splits maximize shareholders’ wealth?.....	402
Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efficiency of public technical universities in Poland in 2007-2009.....	412

Iwona Salejko-Szyszcak: The evolution of the privatization barriers of public enterprises in Poland.....	422
Anna Sieczko, Iłona Wyszynska: Quality of services delivered by non-government organisations based on an example of charity for children „Zdążyć z Pomocą”	433
Magdalena Kinga Stawicka: Special economic zones in the European Union	443
Piotr Szajner: Impact of the EU sugar market reform on the efficiency of Polish sugar industry	453
Iwona Szczepaniak: Assessment of the level of food self-sufficiency of Poland in the conditions of economic integration and globalization.....	464
Piotr Szkudlarek: Regional policy of the state in the context of construction of broadband infrastructure on the example of eastern Poland.....	473
Paweł Szudra: Barriers of location of small trading and service companies .	483
Agnieszka Ścianowska: The influence of the investments cofinanced from the Coherency Fund sources on the price policy of water-sewage companies	493
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Evolution of innovative activity from the perspective of size of companies in regional systems in Poland .	503
Marek Wigier: Effects of the CAP in Poland – experiences and challenges in the perspective to 2020	513
Krzysztof Wiktorowski: Development policies and strategies against the background of the system of development management of Poland.....	522
Tomasz Wojewodziec: Recessive behaviors of farms run by entrepreneurs insured by KRUS.....	531
Grażyna Wolska: Postal infrastructure in Poland. Selected research problems.....	541
Agata Wójcik: Costs and profitability of Polish dairy farms belonging to the European Dairy Farmers in 2010.....	551
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analysis of economic and financial situation of PGE SA	562
Józef Stanisław Zegar: Economic competitiveness versus social competitiveness in agriculture.....	573

Franciszek Adamczuk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

NOWA STRATEGIA ROZWOJU EUROREGIONU NEISSE-NISA-NYSA (ERN) – JEJ UWARUNKOWANIA I EWALUACJA

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie alternatywnych ścieżek rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) w kontekście przyjętego w końcu 2011 roku *Memorandum uczestników konferencji 20-lecia ERN*. Alternatywną ścieżką rozwoju dla ERN w stosunku do stanu obecnego jest przekształcenie go w składnik Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT). Koncepcja ta jest obecnie dyskutowana na pograniczu polsko-czesko-niemieckim. W końcowej części zawarte są wnioski z przeprowadzonej analizy oraz rekomendacje, które mogą być wykorzystane w przygotowywanej nowej strategii rozwoju ERN.

Słowa kluczowe: euroregion, strategia rozwoju, memorandum, ewaluacja strategii.

1. Wstęp

Literatura i praktyka są zgodne co do tego, że istnieje potrzeba wypracowania nowych impulsów integracji europejskiej oraz nowej polityki regionalnej. Dotychczasowe przejawy i formy tej integracji winny także ulegać ewaluacji. Wydaje się, że koncepcja integracji europejskiej jako „Europy regionów” – docelowo „Europy z regionami” – ma zdecydowanie większą społeczną akceptację niż inne koncepcje¹. Chodzi tu m.in. o utworzenie w Europie „superpaństwa” czy też koncepcję „Stanów Zjednoczonych Europy”².

Trwający kryzys w sferze finansów na świecie i w krajach UE nie pozwala prowadzić otwartej i szerokiej dyskusji politycznej w zakresie docelowego modelu integracji. W UE dominuje problem deficytów budżetowych i trudności w niektórych krajach Eurolandu. Pewnym „straszakiem” jest koncepcja utworzenia w ramach UE „Europy dwóch prędkości”. Pierwsza grupa to te kraje, które przyjmują mo-

¹ Por. M. Spieker, *Tożsamość europejska. Archipelag – Kapitol – Golgota*, [w:] *Rozważania o Europie. Europa Gedanken. W poszukiwaniu politycznej tożsamości Europy. Ansie zur Entdeckung der politischen Identität Europa*, praca zbiorowa, Konrad Adenauer Stiftung, Warszawa 2006, s. 6-27.

² I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 196-260.

del szybszego i głębszego realizowania integracji gospodarczej, a druga – te państwa, które w tym nie uczestniczą³. Ten model integracji ma swoich zwolenników – przede wszystkim w Niemczech, ale i w innych krajach UE. Ma jednak liczne wady i w gruncie rzeczy nie sprzyja integracji europejskiej jako procesowi w długim okresie. Podział UE na dwie takie grupy byłby dla tej organizacji fatalnym rozwiązaniem⁴.

Współpraca ponad granicami przybiera w Europie 3 formy:

- 1) współpraca transgraniczna, np. euroregiony,
- 2) współpraca międzyregionalna, np. Komitet Europejskich Regionów – konkretnie współpraca Dolnego Śląska i Saksonii,
- 3) współpraca transnarodowa, np. Rada Europy czy Rada Nordycka, traktat z Helsingfors.

Formami i przejawami integracji europejskiej są m.in. ugrupowania regionalne, wspólnoty regionalne, wspólnoty interesów, wspólnoty robocze. Szczególną formą i przejawem integracji są tzw. euroregiony, przez regionalistów określane jako forma integracji transgranicznej. W Europie współpraca transgraniczna szczególnie widoczna jest na granicach: niemiecko-holenderskiej, francusko-niemieckiej, fińsko-szwedzkiej, czy szwajcarsko-niemieckiej i austriacko-niemieckiej.

W trwającej dyskusji nad integracją europejską i jej pogłębieniem jako warunkiem podnoszenia się konkurencyjności gospodarczej Europy pojawia się szereg nowych propozycji. W celu aktywizacji współpracy transgranicznej w UE powstała koncepcja tworzenia w Europie europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej (EUWT). EUWT można stworzyć na mocy rozporządzenia nr 1082 z dnia 5 lipca 2006 roku, przyjętego przez Parlament Europejski i Radę Europy. Pierwszy taki instrument utworzono w styczniu 2008 roku na obszarze Belgii i Francji pod nazwą Eurométropole Lille-Kortrijk-Tournai⁵.

EUWT miały powstawać z woli i inicjatywy podmiotów europejskich. Tak też się dzieje. Obecnie – według stanu na początek kwietnia 2012 roku – funkcjonuje w Europie 21 tego typu jednostek. Francja zalicza się do najbardziej aktywnych państw, a jej przedstawiciele biorą udział aż w 8 projektach. Euroregiony jako sprawdzone już formy współpracy transgranicznej powinny w tym procesie grać rolę wiodącą. EUWT, posiadając osobowość prawną, czego nie miały euroregiony, stać się mają dla UE bezpośrednimi beneficjentami – rzecz jasna nie wyłącznymi – środków finansowych na rozwój regionalny i lokalny.

³ Szerzej na ten temat: *Jaka Europa? Regionalizacja a integracja*, red. P. Buczkowski, K. Bondyra, P. Śliwa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1998, s. 13-33.

⁴ Por. P. Solarz, *Współpraca transgraniczna jako czynnik procesu integracji europejskiej*, Wizja Press & T, Warszawa 2009, s. 34-53.

⁵ Formalnie EUWT obejmuje: 145 gmin, państwo francuskie, francuski region i departament, belgijskie państwo federalne, region Flandria, region Walonia, wspólnotę walońska, wspólnotę flamandzką.

Aby ułatwić zrozumienie trwającej dyskusji na temat EUWT, trzeba przypomnieć kilka faktów z bogatej historiografii euroregionów. Na początku lat 50. ubiegłego wieku miały miejsce pierwsze inicjatywy współpracy transgranicznej, a w roku 1958 na styku granicy niemiecko-holenderskiej powstał pierwszy w Europie euroregion – pod nazwą Euregio. Objął teren pomiędzy rzekami: Ren, Ems i Isle. Od nazwy tej inicjatywy pochodzi nazwa euroregiony – jako porozumienia transgraniczne. W ciągu następnych 30 lat powstało w Europie Zachodniej kolejnych kilkadziesiąt porozumień transgranicznych, nie tylko w postaci euroregionów, ale także w innych formach⁶. Nowa fala literatury na temat współpracy transgranicznej powstała głównie w latach 90. ubiegłego wieku wraz z powstawaniem tych wspólnot w środkowej i wschodniej, ale także innych częściach Europy⁷.

Pojęcie euroregionu nie występuje w jurysdykcji europejskiej i światowej. Używane jest ono jednak w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych i w szeroko rozumianej dyscyplinie naukowej, jaką jest regionalistyka. Podejmowano liczne próby jego zdefiniowania – w znacznej części były one nieudane.

Dominuje teza, że euroregion to inicjatywa współpracy dotycząca obszarów przygranicznych, gmin, miast, powiatów czy ich związków, pochodzących z dwóch lub większej liczby krajów. Nazwa wywodzi się – jak już wspomniano – od nazwy wspomnianej pierwszej inicjatywy z roku 1958, pod nazwą Euregio. Strukturą integrującą euroregiony i inne inicjatywy tego typu jest Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (SERG)⁸.

Euroregion według SERG to⁹:

- platforma współpracy władz regionalnych i lokalnych po obu stronach granicy państwowej, niekiedy posiadająca zgromadzenia parlamentarne,
- transgraniczna organizacja ze stałym sekretariatem, pracownikami merytorycznymi, administracyjnymi oraz własnymi środkami finansowymi,
- według przepisów prawa prywatnego opiera się na krajowych związkach celowych lub fundacji po obu stronach granicy lub, według przepisów prawa publicznego, opiera się na umowach międzynarodowych, które regulują też członkostwo władz terytorialnych.

Zasady działania:

- strategiczna i długofalowa współpraca, a nie pojedyncze działania,
- zasadnicza transgraniczność, nie zaś jako region graniczny po jednej stronie narodowej,
- nie stanowi nowego szczebla administracji,

⁶ P. Solarz, wyd. cyt., s. 131-198.

⁷ ERN był pierwszym euroregionem, który powstał w 1991 roku z udziałem b. komunistycznego państwa, a kolejnym, powstałym już w roku 1992, jest Euroregion Nestos-Mesta na pograniczu Grecji i Bułgarii.

⁸ Powszechnie wykorzystuje się nazwę niemiecką: Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen (AGEG) z/s w Gronau (D), utworzoną 1971 roku w Bonn.

⁹ *Praktyczny podręcznik współpracy transgranicznej*, Komisja Europejska – SERG, Gronau 2000, s. 8.

- płaszczyzna pomagająca wyrównywać różnice pomiędzy strukturami i kompetencjami, w tym psychologiczne,
- partnerska współpraca i rozwiązywanie problemów transgranicznych z udziałem polityków, obywateli oraz instytucji i partnerów socjalnych,
- własna inicjatywa i zaangażowanie własnych środków jako warunek pomocy i wsparcia ze strony trzeciej.

Jak wynika z przedstawionego katalogu zasad działania, euroregion jest podmiotem, którego siła i status wynika z siły i statusu podmiotów go tworzących. Nie posiada jednak sam osobowości prawnej, nie jest więc samodzielnym podmiotem prawa międzynarodowego¹⁰. Rola jego w integracji społecznej i gospodarczej, szczególnie obszarów przygranicznych, jest nie do przecenienia. Euroregiony nie mogą być samodzielnymi beneficjentami środków finansowych z zewnątrz. Mogą być wspierane darowiznami, składkami członkowskimi bądź innymi środkami celowymi i budżetowymi kraju, gdzie dana część euroregionu funkcjonuje. Powinny posiadać długofalową strategię działania oraz katalog najważniejszych priorytetów.

2. Bilans doświadczeń ERN z okresu 1991-2011 jako bilans otwarcia EUWT¹¹

W badanym okresie przeprowadzano kilkakrotnie bilans dokonań. Działo się to przede wszystkim z okazji kolejnych okrągłych jubileuszy, ostatnio: 20-lecia powstania wspólnoty¹². Aby osadzić działalność ERN w realiach, celowe jest przedstawienie struktury organizacyjnej ERN (rys. 1). Jak z niej wynika, a także ze statutu ERN, realizacja zadań odbywa się według czytelnego klucza. Najwyższymi organami w ERN jest trójstronna Rada ERN. W każdym ze stowarzyszeń najwyższym organem są ich konferencje krajowe. W ERN operacyjnie funkcjonują konwenty i sekretariaty.

Najważniejszą funkcję pełnią grupy eksperckie – wcześniej określane jako grupy robocze – zgrupowane w czterech polach aktywności. Trójstronne grupy eksperckie (w liczbie 16) są filarami aktywności trójstronnej. Podzielone one zostały na 4 pola aktywności:

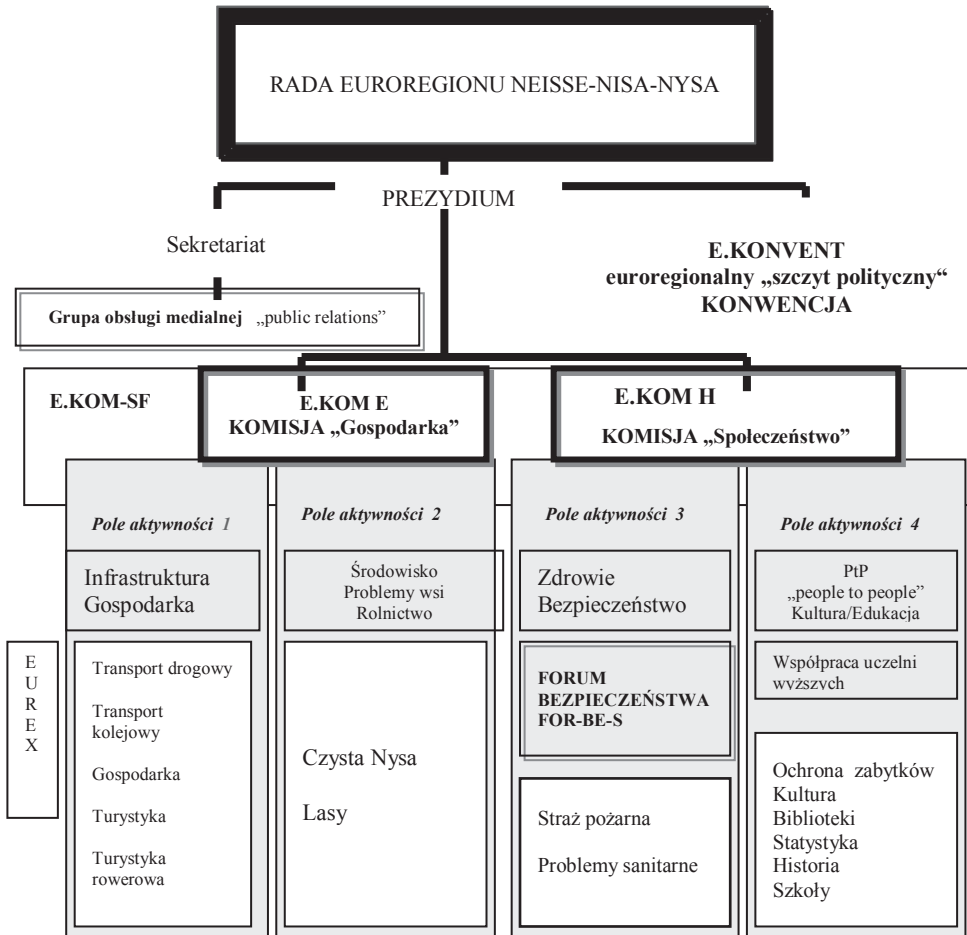
- w pierwszym polu: infrastruktura i gospodarka, grupa pracująca w zakresie transportu drogowego, transportu kolejowego, turystyki, turystyki rowerowej,
- w drugim polu: środowisko, problemy wsi, rolnictwo, grupa pracująca w zakresie projektów Czysta Nysa i Lasy,

¹⁰ J. Ładysz, *Polityka strukturalna Polski w warunkach integracji europejskiej*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007, s. 14.

¹¹ Wykorzystano m.in.: Rocznik Euroregionu Nysa 2011, Yearbook of Nysa Euroregion 2011, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Czeski Urząd Statystyczny Przedstawicielstwo Okręgowe w Libercu, Krajowy Urząd Statystyczny Saksonii, Wrocław – Liberec – Kamenz 2011; *20 lat współpracy transgranicznej w Euroregionie Neisse-Nisa-Nysa*, red. M. Zdulski, SGP ERN, Jelenia Góra 2011.

¹² Wykorzystano m.in.: *20 lat współpracy...*

- w trzecim polu: zdrowie i bezpieczeństwo, grupa pracująca w zakresie problemów sanitarnych i związanych ze strażą pożarną,
- w czwartym polu: kultura i edukacja, grupa pracująca w zakresie ochrony zabytków, kultury, bibliotek, statystyki, historii, szkół.

Rys. 1. Struktura organizacyjna ERN

Źródło: opracowanie własne na podstawie niepublikowanych materiałów A. Jankowskiego, *Struktura Euroregionu Nysa*.

Specjalną formą transgranicznej aktywności w ERN jest utworzone w 2003 roku Forum Bezpieczeństwa – FOR-BE-S, którego celem jest utrzymanie i zwiększenie porządku. Grupuje służby graniczne, policję, strażaków itp. – od lat jest najbardziej transparentną formą współpracy służb zajmujących się porządkiem i bezpieczeństwem. Jest ściśle powiązane z grupami eksperckimi: Transgraniczne zarządzanie

kryzysowe, Ratownictwo medyczne czy Zdrowie publiczne, przeciwdziałającymi patologiom społecznym i różnego typu katastrofom.

Wyjątkiem jest współpraca szkół wyższych ERN. Już na początku grudnia 1991 r. została powołana odrębna struktura stymulująca współpracę szkół wyższych ERN wraz z Sekretariatem z/s na Uniwersytecie Technicznym w Libercu, pod nazwą Akademickie Centrum Koordynacyjne (Academic Coordination Centre – ACC). Dowodem wysokiej oceny pracy ACC jest to, że od kilku lat ma ono swojego przedstawiciela w Radzie Euroregionu.

3. Memorandum ERN – główne kierunki rozwoju ERN

W trakcie 20 lat istnienia w ERN powstały cztery dokumenty o charakterze memorandum. Najważniejsze są dokumenty z roku 1991 i 2011.

- Memorandum uczestników Konferencji Dreiländereck-Trojzemi-Trójkąta Trzech Ziem, która odbyła się w Zittau (Żytawa) 23-25.05.1991 roku.
- Memorandum uczestników konferencji 20-lecia Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa z 1.12.2011 roku.

Spośród czterech dokumentów tylko dwa – z roku 1991 i 2011 – odnoszą się do idei powstania ERN, wizji i ścieżek rozwoju. Pozostałe dwa, w tym z roku 1996 i 2001, mają inny, operacyjny charakter i nie będą analizowane. Powstały także dokumenty o charakterze memorandum dla zadań odcinkowych, np. w kwestii bezpieczeństwa. One także nie będą tu analizowane.

Porównanie memorandum ERN z roku 1991 i 2011 dla badacza tej problematyki jest ogromnie pouczające. Aby lepiej to zaprezentować, wybranych zostanie 7 obszarów z tych dokumentów. Ich opisy dla celów porównawczych przytaczamy w brzmieniu oryginalnym – według oficjalnego tłumaczenia na język polski.

Przedstawione porównanie wymaga uzupełnienia i wyjaśnienia, które pozwoli lepiej zrozumieć rozwój ERN w latach 1991-2011 oraz jego obecne dylematy rozwoju. Odnośnie do przesłanek utworzenia ERN: w licznych artykułach podkreśla się, że była to inicjatywa oddolna, samorządowa. Liczni autorzy bezkrytycznie powtarzają tę tezę. Tymczasem prawda jest inna. Euroregion powstał jako inicjatywa trzech stron. Stronę niemiecką reprezentował starosta Zittau Heinz Egert, późniejszy minister saksoński, stronę czeską – prezydent Liberca Jiří Drda oraz Jerzy Nalichowski – wojewoda jeleniogórski¹³. Trudno ich nazwać samorządowcami, gdyż reprezentują rządy poszczególnych państw. Konferencja w Zittau nie była w sensie formalnym międzynarodowym spotkaniem władz lokalnych, np. gmin, choć burmistrzowie i starostowie polscy brali w niej udział. Do takiego spotkania mogło dojść w sensie praktycznym, lecz z punktu formalnoprawnego uczestnicy nie mogli podejmować wiążących decyzji. Prawo polskie w tej kwestii jest jednoznaczne. Polityka

¹³ W 1991 roku istniało województwo jeleniogórskie, a obecnej Republiki Czeskiej dotyczyło ustawodawstwo ówczesnej Czechosłowacji.

Tabela 1. Syntetyczne porównanie memorandumów ERN z roku 1991 i 2011

Wyszczególnienie	Memorandum z roku 1991	Memorandum z roku 2011
Przesłanki utworzenia ERN	Katalog zadań; m.in. katastrofalny stan ekologicznej degradacji na peryferyjnych obszarach byłych komunistycznych państw – NRD, CSRS i PRL.	Ocena 20 lat funkcjonowania, jako wielki, wspólny sukces. Pionierskie doświadczenia charakter „laboratoryjny”. Potwierdzenie kluczowych założeń leżących u podstaw inicjatywy jego utworzenia.
Cel	Wzrost poziomu życia mieszkańców.	Służba mieszkańcom ERN.
Doświadczenia	Wola wykorzystania doświadczeń euroregionów z Europy Zachodniej w funkcjonowaniu. Stworzenie z ERN euroregionu modelowego.	Ocena dorobku zdecydowanie pozytywna, obejmuje nie tylko sukcesy, dające poczucie satysfakcji, ale także mniejsze czy większe porażki i rozczarowania.
Korzyści dla stron porozumienia i otoczenia	Katalog oczekiwań zawarty w następującej sekwencji: – likwidacja uciążliwości nadmiernego zanieczyszczenia środowiska ERN, – łagodzenie skutków istnienia granic państwowych, – pogłębianie integracji społeczności lokalnych.	ERN ma niezaprzeczalny udział w procesach przemian w jednoczącej się Europie. Inspiracja i źródło wiedzy przy tworzeniu kolejnych wspólnot euroregionalnych.
Zgłaszane zagrożenia	Obawa, iż euroregion może być źródłem zagrożenia dla żywotnych interesów czy wręcz dla racji stanu któregoś z krajów.	Nie potwierdziły się zgłaszane obawy, wręcz przeciwnie wspólne potencjały skuteczniej pokonują wspólne problemy. Wspólne atuty służą szansom rozwojowym.
Realizacja celów i głównych kierunków współpracy	Powołanie trójstronnych grup roboczych i grup eksperckich w końcu okresu badawczego. Konsekwentna realizacja celów ERN, przeważnie z dobrymi efektami.	Potrzeba zreformowania organów statutowych ERN i grup eksperckich.
Perspektywy rozwoju	Potrzeba opracowania strategii rozwoju ERN.	Potrzeba opracowania do końca 2013 r. nowej strategii rozwoju na bazie propozycji przedstawionych przez stronę czeską. Rozważyć należy możliwość powołania do życia wspólnego transgranicznego podmiotu prawnego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych ERN.

zagraniczna jest przypisana Prezydentowi RP i rządowi RP – którego reprezentantem w terenie jest właśnie wojewoda. Ustawodawstwo ówczesnej Czechosłowacji także wykluczało podpisywanie przez przedstawicieli władz lokalnych umów o charakterze międzynarodowym, ustawodawstwo saksońskie w pewnym sensie dopuszczało taką możliwość. Dziś kwestia ta w ustawodawstwie niemieckim i czeskim jest

inaczej uregulowana i dopuszcza na szczeblu regionalnym niektóre czynności prawne z zakresu stosunków międzynarodowych. W ustawodawstwie polskim nadal brak jest takich uprawnień.

Co do celów utworzenia ERN, to przypomnieć należy, że zostały one precyzyjnie określone. A najważniejszy był wzrost poziomu życia mieszkańców, obecnie wyrażony w następującej sekwencji. Celem ERN jest¹⁴:

- poprawa transgranicznej wymiany informacji,
- wypracowanie i promowanie priorytetów rozwojowych dla euroregionu,
- utworzenie wspólnego zintegrowanego regionu urlopowego,
- wykorzystanie funduszy z programów pomocowych,
- wspieranie interesów gmin, powiatów i innych podmiotów, zgodnych z euroregionalnymi celami rozwojowymi,
- utworzenie wspólnego podmiotu prawnego.

Analizując cele innych euroregionów na pograniczu polsko-niemieckim i polsko-czeskim, można stwierdzić, że sekwencja ta zasadniczo nie różni się od innych, z wyłączeniem utworzenia z ERN wspólnego zintegrowanego regionu urlopowego. Oznacza to, że strony będą traktowały turystykę i wypoczynek jako obszar „szczególnej troski”. Praktyka dotychczasowa jedynie w części potwierdza taką postawę stron. Jak dotychczas brak jest kompleksowej strategii rozwoju turystyki w ERN, jeśli nie liczyć materiału w postaci tzw. leitbildu, opracowanego przez Foutour Umwelt-, Tourismus- und Regionalberatung GmbH & Co. KG w roku 1999 pod nazwą „Konceptcja rozwoju turystyki Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa Leitbild – filozofia działań strategicznych”. Organizacje turystyczne oraz podmioty turystyczne nie garną się do wspólnych przedsięwzięć typu klasycznego *joint venture*. Chlubnym wyjątkiem są tu Międzynarodowe Targi Turystyczne w Berlinie, gdzie ERN jest od lat widoczny, choć brak jest jednego wspólnego stoiska promocyjnego i wystawowego ERN. Podmioty turystyczne nadal nie widzą potrzeby wspólnego działania na rynkach trzecich, silniejszy jest tu nadal patriotyzm lokalny, a nie internacjonalizacja więzi gospodarczych w imię niewątpliwie większych tzw. korzyści skali.

Kolejna kwestia to transfer europejskich doświadczeń współpracy transgranicznej do ERN. Największy korzystny wpływ na ten proces miała strona niemiecka. To Niemcy w Europie posiadają najwięcej tego typu porozumień z krajami granicznymi. W pierwszym okresie funkcjonowania ERN do tego obszaru przybywali wybitni przedstawiciele teorii i praktyki z Niemiec i z innych krajów: Beneluksu, Europy północnej i południowej. Przedstawiano swoje doświadczenia i rekomendacje. Za datę formalnego powołania ERN przyjmuje się 21 grudnia 1991 roku.

¹⁴ F. Adamczuk, *Reorientacja celów rozwojowych Euroregionie Nysa – po pięciu latach od akcesji Polski do Unii Europejskiej*, [w:] *Uwarunkowania i instrumenty polityki rozwoju regionalnego w warunkach integracji europejskiej i światowego kryzysu gospodarczego*, red. Z. Mikołajewicz, Uniwersytet Opolski, PTE Oddział w Opolu, Opole 2011.

Polska część ERN w swojej historiografii najszerszej odnotowuje pomoc ze strony belgijsko-holenderski-niemieckiego Euroregionu Moza-Ren (Mass-Rhein). Strona polska pierwsze informacje o tym, co to są euroregiony, czego dotyczy konwencja madrycka Rady Europy z 1980 roku uzyskiwała właśnie od zaprzyjaźnionego regionu Aachen, z którym wojewoda jeleniogórski Jerzy Nalichowski podpisał odpowiednie porozumienie w roku 1990. Wspólnie ze wspomnianymi wcześniej Heinzem Egertem (Saksonia) i Jiřim Drdą (ówczesna Czechosłowacja) wypracowywano zakres i model współpracy.

Jeśli chodzi o transfer doświadczeń na zewnątrz z ERN, to proces ten przebiegał bez zakłóceń, wedle potrzeb stron, które chciały uczestniczyć w takim transferze. Polską część ERN wizytowali przedstawiciele odległych regionów świata m.in. pogranicza amerykańsko-meksykańskiego. ERN wniósł istotny wkład w fazie organizacji funkcjonowania Euroregionu Bałtyk, gdzie podpisano nawet odpowiednie dokumenty o współpracy obu wspólnot. Wydaje się, że więcej inicjatywy w tym względzie przejawiały euroregiony na granicy czesko-niemieckiej niż pozostałe trzy euroregiony na granicy polsko-niemieckiej. Dotyczy to np. ruchu związkowego czy funkcjonowania rynku pracy. Zasadniczy transfer doświadczeń z ERN dotyczył także tzw. ściany wschodniej RP.

Jeśli chodzi o korzyści związane z powołaniem ERN, to kwestia ta nie budzi zastrzeżeń formalnych. Korzyści te z istoty swej są mierzalne i niemierzalne, typowe korzyści ilościowe, ale i korzyści jakościowe. Gremia eksperckie wielokrotnie podnosiły problem parytetu korzyści oraz ich wagi dla poszczególnych stron. W obszarze „infrastruktura” przykładem może tu być:

- budowa mostu staromiejskiego łączącego Görlitz i Zgorzelec, będącego przez lata przedmiotem sporu,
- droga nr B 198, w tzw. małym trójkącie, łącząca Czechy i Niemcy poprzez krótki odcinek po stronie polskiej (ok. 2 km), z umieszczonym tam mostem i rondem, będąca w rzeczywistości włączeniem tej sieci dróg w europejski (niemiecki) system autostrad,
- kwestia zagospodarowania po stronie czeskiej i saksońskiej nadwyżek ciepła z Elektrowni Turów, na potrzeby komunalne, a nawet gospodarcze.

Nie ma klasycznego katalogu sporządzonego dla celów operacyjnych ERN, nie wspominając o celach strategicznych. Nie wynika to z niechęci stron do jego sporządzenia, ale z braku konsensusu na umieszczenie danego problemu na takiej liście. Zasada konsensusu jest tu konieczna.

Perspektywy, związane z nieuchronnym utworzeniem Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej, wielokrotnie dyskutowane nadal budzą pewne obawy i stawia się szereg znaków zapytania. Wydaje się to normalne. Powstaje statut takiego ugrupowania. Po pierwotnej niechęci strony saksońskiej do jego powołania, kontrowersji wśród stron wokół siedziby sekretariatu, a nawet wyboru zarządu, obecnie następuje wyraźne przyspieszenie prac. Podpisanie 5.10.2011 roku w Jeleniej Górze przez przedstawicieli 4 województw czeskich, wojewodę dolnośląskiego, Euroregion

Neisse-Nisa-Nysa i Euroregion Glacensis, dokumentu w postaci listu intencyjnego stało się ważnym wydarzeniem. Wydaje się, że fakt ten wpłynął wyraźnie na zainteresowanie Saksonii uczestnictwem w EUWT obejmującym tę część Europy, nie przesądzając jego układu przestrzennego. Nie bez znaczenia dla wypracowywanego modelu UEWT jest także realizacja na pograniczu polsko-czeskim projektu *Strategia zintegrowanej współpracy czesko-polskiego pogranicza z udziałem władz województwa dolnośląskiego i krajów czeskich*, a także wspomniana wcześniej nowa strategia rozwoju ERN.

4. Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy, a także na podstawie dostępnej literatury przedmiotu można sformułować następujące wnioski:

1. ERN w trakcie 20 lat swojego funkcjonowania sprawdził się jako forma współpracy transgranicznej, inicjatywa współpracy regionów przygranicznych, stykowych.

2. Postawione cele rozwojowe udało się zrealizować w zasadniczym zakresie, niektórych celów nie zrealizowano ze względów obiektywnych i subiektywnych. ERN pilnie potrzebuje nowej strategii rozwoju. Strategia z lat 90. XX wieku – Strategia Dorniera – jest nieaktualna. Potrzebna jest nowa koncepcja, uwzględniająca nowe realia społeczno-gospodarcze i zachodzące zmiany w europejskiej przestrzeni gospodarczej.

3. W ciągu 20 lat wypracowano bardzo szeroką paletę narzędzi i mechanizmów współpracy. Współpraca ta określana jest jako pionierska w tej części Europy, z natury swej mająca charakter „laboratoryjny”.

4. Dokonano transferu niektórych doświadczeń współpracy, przede wszystkim na tzw. wschodni obszar przygraniczny RP.

5. Współpraca w ERN wielokrotnie ukazywana była w strukturach europejskich jako współpraca modelowa.

6. Utrwaliło się przekonanie do tego, że euroregiony są nie tylko „mostami” do zjednoczonej Europy, przejawem pogłębiania się integracji europejskiej, ale przede wszystkim efektywną formą współpracy transgranicznej.

7. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, jako najstarszy w Europie Środkowo-Wschodniej, zyskał opinię wiodącego, co znalazło wyraz w miejscu przedstawiciela ERN w Europejskim Stowarzyszeniu Regionów Granicznych (SERG) oraz w pełnieniu przez niego funkcji wiceprezydenta.

8. Wizerunek ERN uległ zasadniczej, korzystnej zmianie jako region urlopowy.

9. Obecna forma ERN wydaje się być hamulcem jego funkcjonowania, z uwagi przede wszystkim na brak osobowości prawnej, i dlatego zasadne jest powołanie do życia wspólnego, transgranicznego podmiotu prawnego – Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT), co odbywa się obecnie.

Literatura

- Adamczuk F., *Reorientacja celów rozwojowych w Euroregionie Nysa – po pięciu latach od akcesji Polski do Unii Europejskiej*, [w:] *Uwarunkowania i instrumenty polityki rozwoju regionalnego w warunkach integracji europejskiej i światowego kryzysu gospodarczego*, red. Z. Mikołajewicz, Uniwersytet Opolski, PTE Oddział w Opolu, Opole 2011.
- Jaka Europa? Regionalizacja a integracja*, red. P. Buczkowski, K. Bondyra, P. Śliwa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1988.
- Ładysz J., *Polityka strukturalna Polski w warunkach integracji europejskiej*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Praktyczny podręcznik współpracy transgranicznej*, Komisja Europejska – SERG, Gronau 2000.
- Rocznik Euroregionu Nysa 2011, Yearbook of Nysa Euroregion 2011, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Czeski Urząd Statystyczny Przedstawicielstwo Okręgowe w Libercie Krajowy Urząd Statystyczny Saksonii, Wrocław – Liberec – Kamenz 2011.
- Solarz P., *Współpraca transgraniczna jako czynnik procesu integracji europejskiej*, Wizja Press7T, Warszawa 2009.
- Spieker M., *Tożsamość europejska. Archipelag – Kapitol – Golgota*, [w:] *Rozważania o Europie. Europa Gedanken, W poszukiwaniu politycznej tożsamości Europy. Anstöße zur Entdeckung der politischen Identität Europa*, praca zbiorowa, Konrad Adenauer Stiftung, Warszawa 2006.
- 20 lat współpracy transgranicznej w Euroregionie Neisse – Nisa – Nysa*, red. M. Zdulski, SGP ERN Jelenia Góra 2011.

NEW DEVELOPMENT STRATEGY FOR EUROREGION NEISSE-NISA-NYSA (ERN) – CONDITIONS AND ITS EVALUATION

Summary: This article aims to show the alternative ways of development of Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) in the context of *Memorandum of conference participants of 20 years of ERN* which was adopted in 2011. An alternative development way for ERN in relation to the current situation is to transform it into a component of the European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC). This concept is currently being discussed at the Polish-Czech-German border. The last part of the article contains conclusions of that analysis and recommendations that can be used in the preparation of new development strategy of ERN.

Keywords: euroregion, strategy development, memorandum, evaluation strategy.